

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE O NACRTU KONCESIONOG AKTA ZA PROJEKAT HIDROELEKTRANA NA RIJECI MORAČI

Na osnovu Zakona o koncesijama (Sl. List RCG, br. 8/09), Ministarstvo ekonomije, kao nadležni organ, pripremlilo je nacrt Koncesionog akta za Projekat hidroelektrana na rijeci Morači. Shodno navedenom Zakonu i predmetu koncesije, Nacrt koncesionog akta sadrži sljedeće elemente: opis predmeta koncesije, granice područja, oblasti, prostora i lokacije na kojoj će se vršiti koncesiona djelatnost; osnovne parametre za ocjenu ekonomske opravdanosti investicije; minimalni ili maksimalni rok trajanja koncesije; spisak potrebne tehničke dokumentacije sa uslovima za njenu izradu, dozvola, odobrenja i saglasnosti koje treba pribaviti prije početka obavljanja koncesione djelatnosti; izvod iz prostorno-planske dokumentacije, vlasničku strukturu i način rješavanja imovinsko-pravnih odnosa, kao i podatke o infrastrukturnim i drugim objektima koji se nalaze na prostoru za sprovođenje koncesione aktivnosti; uslove koje je dužan da ispunjava koncesionar u pogledu tehničke opremljenosti, finansijske sposobnosti i ostale reference i dokaze o ispunjavanju tih uslova; osnovne elemente tenderske dokumentacije (oglasa, dokumentacije vezane za ponudu); nacrt ugovora o koncesiji i drugih pratećih ugovora neophodnih za realizaciju koncesije; kriterijume za izbor najpovoljnije ponude; uslove i način obavljanja koncesione djelatnosti, a naročito uslove, način i kvalitet i obim pružanja usluga korisnicima; mjere za zaštitu životne sredine i unapređenje energetske efikasnosti u skladu sa propisima; početni iznos koncesione naknade; način određivanja tarifa za pružanje usluga; spisak propisa koji se primjenjuju na postupak davanja koncesije i vršenje koncesione djelatnosti.

Zakonom o koncesijama propisano je da prije upućivanja Nacrta koncesionog akta na usvajanje, nadležni organ organizuje i sprovodi javnu raspravu. S tim u vezi, javna rasprava je sprovedena u periodu od 20.09. do 15.10.2010. godine.

U cilju uključivanja stručne i zainteresovane javnosti Ministarstvo ekonomije je omogućilo dostupnost nacrta Koncesionog akta tokom trajanja javne rasprave, a sve primjedbe, sugestije i komentari mogli su se dostavljati na adresu Ministarstva ili putem elektronske pošte.

U okviru javne rasprave održana su i dva okrugla stola, i to u:

- Kolašinu, dana 06.10.2010. godine i
- Podgorici, dana 08.10.2010. godine.

Na osnovu Zakona o koncesijama, nakon završene javne rasprave, ogran nadležan za pripremu Koncesionog akta, odnosno Ministarstvo ekonomije nadležno je za izradu Izvještaja o učešću zainteresovanih organa i organizacija u javnoj raspravi koji treba da sadrži mišljenja zainteresovanih organa i organizacija, kao i mišljenja dostavljena u toku javnog uvida i javne rasprave o nacrtu Koncesionog akta.

JAVNA RASPRAVA O NACRTU KONCESIONOG AKTA ZA PROJEKAT HIDROELEKTRANA NA RIJECI MORAČI

Održane javne rasprave imale su za cilj pružanje potrebnih informacija o Nacrtu koncesionog akta, a učesnici javnih rasprava iskazali su svoju zainteresovanost za Projekat HE na Morači i istovremeno iznijeli određeni broj sugestija, komentara i pitanja.

Potrebno je napomenuti da je Vlada angažovala Međunarodnu finansijsku korporaciju (IFC) kao Vodećeg savjetnika na realizaciji Projekta hidroelektrana na Morači. Takođe, za potrebe izrade nacrtu Koncesionog akta, Ekspertski tim je uradio elaborat „Procjena ekonomskih efekata uticaja izgradnje sistema hidroelektrana na rijeci Morači“, čiji su rezultati uvršteni u nacrt Koncesionog akta.

Na javnim raspravama prezentovan je nacrt Koncesionog akta za Projekat hidroelektrana na rijeci Morači od strane predstavnika tima obrađivača i to: Miodrag Čanović - pomoćnik ministra ekonomije, Nikola Jablan - Koordinator Projektnog tima za izgradnju hidroelektrana na Morači, Biljana Jakić – član Projektnog tima za izgradnju hidroelektrana na Morači, Nikola Saporiti – vođa IFC-ovog tima za izgradnju hidroelektrana na Morači, Nikola Mihajlović – član IFC-ovog tima za izgradnju hidroelektrana na Morači, Radovan Živković – predstavnik Ekspertskog tima.

1. Okrugli sto »Opština Kolašin«

Prvi okrugli sto u okviru javne rasprave povodom nacrtu Koncesionog akta za Projekat hidroelektrana na rijeci Morači održan je 06.10.2010. godine u Opštini Kolašin, u sali Centra za kulturu.

Okruglom stolu prisustvovali su predstavnici Opštine Kolašin, Mitropolije Crnogorsko-Primorske, stručna i ostala zainteresovana javnost, kao i obrađivači nacrtu Koncesionog akta. Javnom raspravom predsjedavao je predsjednik Skupštine Opštine Kolašin Mile Šuković.

Tokom rasprave iznijeti su komentari i pitanja predsjednika Opštine Kolašin Milete Bulatovića, potpredsjednika Opštine Dragomira Dulovića, Sekretara Sekretarijata za urbanizam Vladana Bulatovića, Sekretara za finansije i razvoj Luke Medenice, predstavnika Mitropolije Crnogorsko-Primorske Radovana Radovića, kao i mještana pojedinih dijelova Opštine Kolašin. Ključna pitanja i sugestije koja su se izdvojila odnosila su se na utvrđivanje kote brane Andrijevo na maksimum 250 mnm, zaštitu manastira Morača, definisanje minimalnog ili maksimalnog roka trajanja koncesije, eksproprijaciju zemljišta i izmještanje puteva, sjedište buduće Projektne kompanije i utvrđivanje naknade Opštine Kolašin.

Okrugli sto u Opštini Kolašin pokazao je generalno pozitivan stav prema iskorišćenju hidroenergetskog potencijala rijeke Morače, koji će dati pozitivne efekte na dalji razvoj Opštine Kolašin.

Detaljan prikaz pitanja i odgovora sa javne rasprave posebno je obrađen u daljem tekstu ovog Izvještaja.

2. Okrugli sto »Glavni grad Podgorica«

Drugi okrugli sto u okviru javne rasprave povodom nacrtu Koncesionog akta za Projekat hidroelektrana na rijeci Morači održan je 08.10.2010. godine u Podgorici, u Kulturno informativnom centru – KIC, u organizaciji Glavnog grada.

Okruglom stolu prisustvovali su predstavnici Glavnog grada, Mitropolije Crnogorsko-Primorske, NVO sektora, stručna i ostala zainteresovana javnost, kao i obrađivači Nacrta koncesionog akta. Javnom raspravom predsjedavao je zamjenik gradonačelnika Glavnog grada Podgorica Dragan Mijajlović.

Tokom rasprave čuli su se komentari i pitanja predstavnika Mitropolije Crnogorsko-Primorske, NVO sektora, zainteresovanog građanstva, stanovništva Glavnog grada Podgorica i Opštine Kolašin. Ključna pitanja i sugestije koja su se izdvojila odnosila su se na utvrđivanje kote brane Andrijevo na maksimum 250 mnm, zaštitu manastira Morača, ekonomske koristi po državu i Glavni grad, eksproprijaciju zemljišta i izmještanje puteva.

Detaljan prikaz pitanja i odgovora sa javne rasprave posebno je obrađen u daljem tekstu ovog Izvještaja.

IZVJEŠTAJ SA JAVNE RASPRAVE

Učešće javnosti o Nacrtu koncesionog akta u toku javnih rasprava organizovano je po modelu dobre evropske i svjetske prakse. Javna rasprava je pokazala dovoljan nivo učešća stručne i zainteresovane javnosti, kao i odgovarajući nivo kvaliteta organizacije. Evidentna je bila otvorenost i spremnost za komunikaciju za nalaženje najboljeg rješenja svih zainteresovanih strana.

Sagledavajući sve ocjene, komentare i predloge može se zaključiti da je odnos javnosti pozitivan prema valorizaciji hidropotencijala rijeke Morače uz uvažavanje i punu primjenu principa održivosti.

Odgovori na konkretna pitanja vezana za Nacrt koncesionog akta dati su u nastavku Izvještaja sa javne rasprave:

PITANJA, SUGESTIJE I ODGOVORI SA OKRUGLIH STOLOVA

Pitanje i sugestija 1

Opština Kolašin podržava izgradnju HE na Morači sa maksimalnom kotom normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 250 mnm, uz ispunjenje sljedećih uslova: zakonom treba definisati procenat prihoda od proizvedene električne energije koji bi pripadao Opštini Kolašin, izvršiti zaštitu manastira Morača i obezbijediti da sjedište buduće Projektne kompanije bude u naselju Manastir Morača. (Mileta Bulatović, predsjednik Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 2

Prije donošenja Nacrta koncesionog akta, trebalo je usvojiti Detaljni prostorni plan za prostor višenamjenskih akumulacija na rijeci Morači (DPP) i Stratešku procjenu uticaja na životnu sredinu za DPP (SEA). Kota normalnog uspora akumulacije Andrijevo bi trebalo da bude na 240 mnm, ali svakako ne bi trebalo da bude viša od 250 mnm. Prethodna javna rasprava o DPP i SEA je pokazala da javnost ne opravdava kotu

Andrijeva na 285 mnm, tako da je od nje trebalo odustati. Nejasno je zašto se razlikuju cifre o izmještanju puteva u nacrtu DPP-a i Nacrtu koncesionog akta. Trošak sanacije manastira Morača u iznosu od 3 miliona EUR je nerealan. Analiza ekonomskih koristi je trebalo da bude obrađena detaljnije, a ekonomska analiza koju je uradio IFC-ov Tehnički/Ekonomski konsultant Poyry trebalo je da prođe nezavisnu reviziju. Uz Nacrt koncesionog akta trebalo je priložiti i Nacrt ugovora o koncesiji. Takođe, Nacrt koncesionog akta nije utvrdio maksimalni rok trajanja koncesije. (Radovan Radović, Mitropolija Crnogorsko-Primorska)

Pitanje i sugestija 3

Da li će javnosti biti predstavljen dopunjeni nacrt DPP-a i da li će tim povodom ponovo biti organizovana javna rasprava? (Danilo Sinđić, mještanim)

Pitanje i sugestija 4

Da li je rađena iscrpna analiza u vezi sa putnom infrastrukturom, koji su parametri korišćeni prilikom utvrđivanja troškova i koliko će to koštati Opštinu Kolašin? (Vladan Bulatović, Sekretar Sekretarijata za urbanizam Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 5

DPP nije dao jasne smjernice za korišćenje prostora od kote 285 mnm do kote 500 mnm, a taj prostor je bitan Opštini Kolašin za iskorišćenje obnovljivih izvora energije, tj. dobijanje koncesija za izgradnju malih hidroelektrana. (Duško Rakočević, project manager za male hidroelektrane)

Pitanje i sugestija 6

Zbog daljeg razvoja Opštine Kolašin, potrebno je ubrzati realizaciju Projekta izgradnje HE na Morači, uz već navedene uslove Opštine Kolašin, s tim da se definišu nosioci eksproprijacije i izmještanja puteva. Zaštita manastira Morača je neophodna i bez izgradnje HE na Morači. Potrebno je preciznije uvrstiti dio koncesione naknade koji će pripadati Opštini Kolašin. (Dragomir Dulović, potpredsjednik Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 7

Prilikom izmještanja i izgradnje novih puteva, potrebno se pridržavati najboljih evropskih standrada. Podaci u Nacrtu koncesionog akta koji se tiču dužine magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva u slivu Morače nijesu tačni, te ih je potrebno ispraviti. (Mile Šuković, predsjednik Skupštine Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 8

Projekat HE na Morači treba razvijati sa kotom normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 250 mnm, a takođe graditi i HE Grla. Da li je tačno da se nije odustalo od projekta prevođenja Tare u Moraču? Smatram da bi taj projekat mogo dobro da funkcioniše i da bi se rijeka Tara iskorišćavala u periodu od novembra do maja mjeseca. Takođe, Opštini Kolašin je, u svakom slučaju, potrebno adekvatno nadoknaditi izgublenu teritoriju. (Luka Medenica, Sekretar za finansije i razvoj Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 9

Što se tiče prevođenja Tare u Moraču, postoji Deklaracija o zaštiti rijeke Tare. Šteta je što se veliki hidroenergetski projekti u Crnoj Gori nijesu uradili još prije 40 ili 30 godina. najbolje bi bilo kad bi država mogla sama da finansira Projekat HE na Morači, ali je to sada nerealno. Država daje svoje vrijedne resurse, ali će joj se to svakako isplatiti. Period koncesije od 30 godina nije dug. Takođe, potrebno je da se Ministarstvo kulture i

Zavod za zaštitu spomenika kulture uključe više oko pitanja zaštite manastira Morača. (Mileta Bulatović, predsjednik Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 10

Na str. 13. Nacrta koncesionog akta navodi se da osnov za gradnju u zoni zahvata DPP-a proizilazi iz tog Plana ili drugog planskog dokumenta koji je usaglašen sa Planom, a da se uslovi za gradnju dobijaju na osnovu DPP-a, i da je za njihovo izdavanje je nadležano resorno ministarstvo. Da li se to odnosi na dio vezan za samu gradnju elektrana ili i na sve objekte, jer u skladu sa novim zakonom o uređenju prostora i izgradnji objekata opština daje saglasnosti i odobranje (zavisno od površine, spratnosti..)? (Mile Šuković, predsjednik Skupštine Opštine Kolašin)

Pitanje i sugestija 11

Zašto u okviru Nacrta koncesionog akta nije objavljen i nacrt Ugovora o koncesiji? S obzirom da će se državi uložena sredstva vraćati na godišnjem nivou od strane Koncesionara, da li to znači da država na određeni način kreditira budućeg koncesionara? Šta je tu interes države i poreskih obveznika? Zašto je minimalna koncesiona naknada određena na 2%? Koji je to godišnji prihod koji država može da očekuje kada se izgrade HE na Morači? (Ines Mrdović, MANS)

Pitanje i sugestija 12

Zaštita spomeničkog nasljeđa nije adekvatno tretirana u Nacrtu koncesionog akta. Nacrt i dalje afirmiše Osnovno tehničko rješenje I koje u pogledu manastira Morača predstavlja katastrofalno rješenje i apsolutno je neprihvatljivo. Još je neprihvatljivije Alternativno tehničko rješenje, jer su parametri određeni jedino sa stanovišta ekonomski i ekološki povoljnijeg rješenja od Osnovnog tehničkog rješenja I i II, pa se čak može desiti i da neko izmjesti manastir Morača ako se to pokaže kao ekonomski korisno. Izraz „rehabilitacija“ manastira nije adekvatan. Do sada je jasno utvrđeno da je nemoguće sanirati plato manstira jer je riječ o poroznoj konglomeratnoj stijeni. Nije urađen ni plan zaštite manstira, tako da nije ni moguće procijeniti trošak. U dijelu Nacrta gdje se navodi spisak potrebne tehničke dokumentacije nigdje nije pomenuta dozvola i saglasnost od Uprave za zaštitu kulturnih dobara, kao ni dozvola nadležnih kulturnih institucija za obavljanje koncesione djelatnosti, te Nacrt koncesionog akta nije u saglasnosti sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara i Ustavom Crne Gore (koji nijesu navedeni u spisku relevantnih propisa).

Koje su zaštićene zone manastira Morača, shodno proglašenju Manastira za spomenik kulture? Da li je prilikom obrađivanja pitanja eksproprijacije uzeto u obzir zemljište koje je predmet restitucije? Da li je uzet u obzir Nacionalni program razvoja kulture koji govori o zaštiti nepokretne spomeničke baštine i da li Nacrt koncesionog akta zapravo znači i davanje koncesije na sve spomenike kulture u slivu rijeke Morače, kojih ima više? (Velibor Džomić, Mitropolija Crnogorsko-Primorska)

Pitanje i sugestija 13

Eksproprijacija zemljišta će da košta mnogo više nego što je predviđeno, čak oko 192 miliona EUR. Domaći kadar iz Crne Gore bi trebalo da sprovede ovaj projekat, koji bi ako se dobro isplanira, mogao da košta duplo manje. (Slobodan Džozo, dipl. građ. ing)

Pitanje i sugestija 14

Da li Glavni grad ima jasnu ekonomsku računicu za koristi i štete koje će eventualno nastati po osnovu izgradnje HE na Morači? Da li je Osnovno tehničko rješenje I sa kotom normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 285 mnm dobro i zašto je zadržano u

Nacrtu koncesionog akta, kad je javna rasprava o DPP i SEA pokazala da nije naišla na veliko odobravanje javnosti? Koji su kriterijumi predviđeni na osnovu kojih će se zaključiti da li je Alternativno tehničko rješenje bolje u ekološkom smislu od Osnovnog tehničkog rješenja I i II? Jedini dokument koji može dati taj odgovor je SEA, a Tenderska komisija će morati prvo da odabere rješenje pa će se tek onda raditi SEA. (Darko Pajović, Green home)

Pitanje i sugestija 15

Nacrt koncesionog akta je ishitren jer bi trebalo da su prethodno usvojeni DPP i SEA. Trebalo je prvo doći do jednog tehničkog rešenja, pa tek onda uraditi Koncesioni akt i, shodno tome, dati koncesiju. BOT model možda nije najbolje rješenje, jer Vlada određene obaveze prebacuje na Koncesionara. Udruženje Moračana „Svetigora“ je jasno stavilo do znanja da je za nultu varijantu (ne graditi ništa) i da bi ona bila isplativija ukoliko bi se uzela u obzir i alternativna rješenja i ukoliko bi se gradile male hidroelektrane. Krajnja alternativa je Projekat HE na Morači sa kotom normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 240 mnm. Važno je sačuvati vodopad Svetigoru. (Radovan Radović, Mitropolija Crnogorsko-Primorska)

Pitanje i sugestija 16

Da li investitor zadržava pravo da predloži rješenje u kom bi kota normalnog uspora akumulacije Andrijevo bila niža od 250 mnm? Da li se most Pjenavac u cjelosti potapa sa kotom normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 250 mnm? (Branko Šćepanović, Rovci)

Pitanje i sugestija 17

Stanovnike mjesta Bioča i okoline interesuje da li će se dati grafički prikaz za HE Zlatica da bi se znalo kome se i koliko plavi imanje? Takođe, pozdravljam izgradnju HE na Morači i želim da se što prije riješi pitanje snabdijevanja električnom energijom, sa kojom mi u kanjonu Morače imamo velikih problema. (Pukovnik Radonjić, Bioče)

Relevantni odgovori:

Zaštita manastira Morača je obaveza Vlade Crne Gore, bez obzira na to da li će se graditi HE na Morači. Troškovi sanacije će zavisi od izabranog tehničkog rješenja. Takođe, obaveza Vlade Crne Gore je i eksproprijacija zemljišta, koja će biti završena prije nego dođe do potapanja. Izmještanje puteva je obaveza Koncesionara, a uslovi će biti određeni prema zakonima i tehničkim propisima Crne Gore.

Što se tiče samog procesa realizacije Projekta HE na Morači, kada Vlada usvoji Koncesioni akt, on se zajedno sa Tenderskom dokumentacijom i Nacrtom ugovora o koncesiji daje Kvalifikovanim ponuđačima. Kada se odabere Najpovoljniji ponuđač, tj. kada se bude znalo tehničko rješenje, to rješenje će biti obrađeno u DPP i SEA, a oni će biti predmet nove javne rasprave. Ugovor sa Koncesionarom neće stupiti na snagu dok se ne usvoje DPP i SEA.

Sudbina klizišta Đuđevine, takođe, zavisi od tehničkog rješenja. Taj problem je moguć ukoliko kota normalnog uspora akumulacije Andrijevo bude na 285 mnm, dok sa kotom 250 mnm tog problema nema. U cilju ispitivanja klizišta Đuđevine, Vlada je angažovala Energoprojekt-Hidroinženjering i ZIGMA, koji su već završili istražne radove. Trenutno su u pripremi elaborat i analiza koji će pokazati koliko je klizište Đuđevine ozbiljan problem, i sa tim rezultatom će se upoznati Kvalifikovani ponuđači.

Što se tiče Osnovnog tehničkog rješenja I i II sa kotama normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 285 mnm i 250 mnm, Vlada raspolaže sa potrebnom dokumentacijom za ta dva rješenja. Ona postoje u svim planskim dokumentima Vlade Crne Gore (Vodoprivrednoj osnovi Crne Gore, Strategiji razvoja energetike Crne Gore do 2025. godine, Akcionom planu za implemetaciju Strategije razvoja energetike za period 2008-2012. godine), tako da Vlada ne može da ih se odrekne, te je prirodno da postoje i u Nacrtu koncesionog akta. Međutim, Kvalifikovanim ponuđačima je data sloboda da razviju rješenje koje bi bilo povoljnije po državu sa ekonomskog i sa aspekta zaštite životne sredine.

Cifre koje se tiču putne infrastrukture nijesu različite u DPP-u i Nacrtu koncesionog akta, već se radi o dva različita podatka (jedni podaci se odnose na kilometre puteva koji će biti potopljeni, a drugi na kilometrima puteva koji će, zbog potapanja, biti izgrađeni).

Što se tiče troškova za putnu infrastrukturu, oni su poznati za Osnovno tehničko rješenje I i iznose 58 miliona EUR. Za Osnovno tehničko rješenje II taj proračun nije rađen, ali će svakako iznositi manje, dok će se trošak kod Alternativnog tehničkog rješenja znati tek kada se takvo rješenje ponudi.

Opštini Kolašin će pripasti onaj dio koncesione naknade koji je predviđen zakonom. Vlada bi mogla da razmotri mogućnost da se od ukupnog prihoda od prodate električne energije odvaja dio za Opštinu Kolašin, ali treba imati na umu i da Projektna naknada služi da Vlada povрати uložena sredstva.

Što se tiče sjedišta buduće Projektne kompanije, to će biti predmet dogovora Vlade i Koncesionara.

Vlada ne može predlagati Koncesionaru da izgradi neke objekte za koje nijesu urađena istraživanja, npr. HE Grla. Taj objekat jeste predviđen Vodoprivrednom osnovom Crne Gore, ali je Kvalifikovanim ponuđačima ostavljena mogućnost da istraže i eventualno ponude neki takav objekat. Od Kvalifikovanih ponuđača će biti zahtijevano da minimalna godišnja proizvodnja energije bude 600 GWh, tako da će možda biti prinuđeni da traže i uzvodne objekte.

Kroz Nacrt koncesionog akta i kroz ostala planska dokumenta Vlade, nije predviđena izgradnja HE na Tari. Ta priča se ne može otvarati dok god postoji Deklaracija o zaštiti rijeke Tare.

Koncesioni akt bi trebalo da bude usvojen do kraja ovog mjeseca, tada bi se on sa Tenderskom dokumentacijom i Nacrtom ugovora o koncesiji predao Kvalifikovanim ponuđačima, kojima je potrebno 6 -9 mjeseci za pripremu ponude, tako da bi se moglo očekivati da se na proljeće sljedeće godine izabere Najpovoljniji ponuđač.

Nacrt ugovora o koncesiji postoji, ali nije dat na javnu raspravu iz sljedećih razloga: Nacrt koncesionog akta se dostavlja Vladi na usvajanje i on postaje Koncesioni akt (konačan dokument) i kao takav se daje Kvalifikovanim ponuđačima. Međutim, Ugovor o koncesiji prolazi kroz drugačiju proceduru, koja se sprovodi sljedećim redom:

- Nacrt ugovora o koncesiji se mijenja u skladu sa javnom raspravom;
- Nacrt ugovora o koncesiji usvaja Vlada u formi nacrtu;
- Nacrt ugovora o koncesiji se dostavlja Kvalifikovanim ponuđačima i koriguje nakon konferencije sa Kvalifikovanim ponuđačima, i ostaje u formi nacrtu;
- Nakon izbora Najpovoljnijeg ponuđača, Nacrt ugovora o koncesiji se usaglašava tokom pregovora sa njim, i usaglašen se dostavlja Vladi ili Skupštini;
- Nakon razmatranja i usvajanja od strane Vlade ili Skupštine, Nacrt postaje Ugovor o koncesiji (konačan dokument).

To je razlog zašto nacrt Ugovora o koncesiji nije stavljen na javnu raspravu, s obzirom da će pretrpjeti toliko izmjena u narednom periodu. Kada ga Vlada u formi nacrtu usvoji, biće predstavljen javnosti.

Troškovi eksproprijacije koji su predviđeni na 57 miliona nijesu dati u Nacrtu koncesionog akta, jer to nije ni predviđeno Zakonom. Pored toga, taj iznos je procijenjen za Osnovno tehničko rješenje I, dok će za Osnovno tehničko rješenje II biti utvrđen neki drugi iznos, svakako manji od ovog, a za alternativnu ponudu će se taj iznos znati tek kroz ponuđena tehnička rješenja.

Crna Gora nema dovoljno iskustva sa primjenom BOT modela. On podrazumijeva ozbiljno učešće Vlade, koja treba da preuzme određene odgovornosti. Vlada se preliminarno odlučila da u Projektu učestvuje kroz eksproprijaciju zemljišta i sanaciju manastira Morača. Predviđeno je da se Vladi uložena sredstva vrate kroz Projektnu naknadu (ne koncesionu naknadu), koja će biti jedan od kriterijuma za evaluaciju ponuda i Kvalifikovani ponuđači će dobijati veći broj poena za ponuđenu veću Projektnu naknadu.

Koncesiona naknada je utvrđena na minimum od 2%, a Kvalifikovani ponuđači imaju mogućnost da ponude i više od toga, što će, takođe, kroz evaluaciju ponuda biti pozitivno ocijenjeno.

Što se tiče ugroženosti manastira Morača, o njoj se može govoriti samo ako je u pitanju Osnovno tehničko rješenje I sa kotom normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 285 mnm, jer ga Osnovno tehničko rješenje II sa kotom 250 mnm ne ugrožava, kao ni Alternativno tehničko rješenje koje će morati biti bolje od Osnovnog tehničkog rješenja I i II sa ekonomskog i sa aspekta zaštite životne sredine, i za koje isto važi da je maksimalna kota normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 285 mnm. Nije korektno pominjati moguće izmještanje manastira Morača, jer se od toga odustalo još prije 30 godina kada se odustalo od kote normalnog uspora akumulacije Andrijevo na 340 mnm, što je sa aspekta energetike bilo najbolje rješenje.

Termin „rehabilitacija“ manastira je koristio IFC-ov Tehnički/Ekonomski konsultant Poyry, ali je obrađivač Nacrta Ugovora o koncesiji koristio termin „sanacija kompleksa manastira“. Poznato je šta je potrebno uraditi u cilju zaštite manastira i koliki su troškovi tog posla (sanacija platoa, sanacija temelja, hidroizolacija, konzervacija fresaka, izmještanje puta, drenaža...)

U Nacrtu koncesionog akta nijesu nabrojani svi propisi, već samo oni koji se tiču obaveza Koncesionara. Međutim, Nacrt koncesionog akta treba dopuniti sa svim relevantnim propisima..

Sve dosadašnje ekonomske analize su rađene na nivou cijele države, tako da nije rađen poseban proračun za Opštinu Kolašin i za Glavni grad Podgoricu, ali je evidentno koliko Podgorica participira u sveukupnom razvoju države. Glavni grad prepoznaje svoje interese u izgradnji HE na Morači, koje imaju sinergetski pozitivan uticaj, koji se ne mjeri samo iskazanim ekonomskim parametrima, već ima različite direktne i indirektno uticaje koji se ispoljavaju kroz iskorišćenje kvalitetne električne energije, angažovanje radne snage sa područja Glavnog grada i dr.

Što se tiče uticaja na životnu sredinu, ovo se pitanje može posmatrati kroz nizvodni i uzvodni uticaj. Uticaj nizvodno od hidrolektrana tiče se ispusta tj. vodotoka nizvodno od hidrolektrana i ovo pitanje se može adekvatno riješiti kroz Ugovor o koncesiji i učešće Agencije za zaštitu životne sredine pri definisanju parametara. Na taj način moguće je naći odgovarajuće rješenje za zaštitu životne sredine. Veličina uzvodnog uticaja na životnu sredinu se, na neki način, može povezati sa veličinom samog Projekta. Povećavanjem uticaja na životnu sredinu uvećavaju se i troškovi izgradnje, izmještanja puteva, eksproprijacije, ali se uvećavaju i koristi: proizvodnja električne energije, instalisana snaga, kreiranje novih poslova, prihodi od izvoza u slučaju izvoza električne energije, naknade za državu. Vlada se opredijelila za pristup u odabiru ponuđača imajući u vidu ekonomske troškove ali i uticaj na životnu sredinu. Taj pristup daje određenu fleksibilnost Koncesionaru, ali i Vladi u odabiru najboljeg rješenja.

PITANJA I SUGESTIJE DOSTAVLJENI PISANIM PUTEM I RELEVANTNI ODGOVORI

1. Pitanja i sugestije dostavljene od NVO Green home i WWF Mediterranean Programme:

- Nacrt koncesionog akta se ne temelji na odobrenoj i zvaničnoj verziji SEA;
- Nacrt koncesionog akta ne daje cost-benefit analizu, ni podatke o ekonomskim koristima Projekta;
- Osnovna tehnička rješenja I i II su neprihvatljiva jer podrazumijevaju plavljenje Emerald staništa rijeke Mrtvice;
- Alternativno tehničko rješenje ne daje bilo kakve preporuke o tome šta je prihvatljivo sa ekološke, socijalne i ekonomske tačke gledišta;
- KA je potpuno neusklađen sa EU Okvirnom direktivom o vodama (WFD).

Relevantni odgovori:

- Na osnovu usvojenog tehničkog rješenja, biće korigovani DPP i SEA.
- Nacrt koncesionog akta sadrži rezultate cost-benefit analize Poyry-a, kao i rezultate analize makroekonomskih efekata Ekspertske grupe.
- Vlada nije usvojila rijeku Mrtvicu kao Emerald stanište.
- Alternativno tehničko rješenje, ukoliko se odabere kao najpovoljnije, biće obrađeno u DPP i SEA.
- Nacrt koncesionog akta obezbjeđuje da tehničko rješenje koje će biti usvojeno bude usklađeno sa EU WFD.

2. Pitanja i sugestije dostavljene od Mitropolije Crnogorsko-Primorske:

- Zadržava se tehničko rješenje sa kotom 285 mnm, a daje se mogućnost i alternativnog rješenja sa jedinim parametrom da je povoljnije sa ekonomskog i aspekta zaštite životne sredine, pa je moguće da ponuđači predlože i izmještanje manastira, ukoliko za to postoji izvjesna ekonomska korist;
- Termin "rehabilitacija" nije adekvatan i nemoguće je odrediti troškove zaštite manastira;
- Nijesu navedene saglasnost Uprave za zaštitu kulturnih dobara i dozvole nadležnih kulturnih institucija i zanemeren je Ustav Crne Gore i Zakon o zaštiti kulturnih dobara;
- Koncesija se daje i na Manastir Moraču i sve zaštićene spomenike kulture u slivu Morače.

Relevantni odgovori:

- Postojanje osnovnog tehničkog rješenja I i II u Nacrtu koncesionog akta je rezultat javne rasprave o SEA i DPP i činjenice da su ova rješenja obuhvaćena postojećim planskim dokumentima, a izmještanje manastira je nemoguće jer je maksimalna kota akumulacije Andrijevo određena na 285 mnm i za Alternativno tehničko rješenje.
- Termin „rehabilitacija“ manastira je koristio IFC-ov Tehnički/Ekonomski konsultant Poyry, ali je obrađivač Nacrta ugovora o koncesiji koristio termin „sanacija kompleksa manastira“. Vlada će snositi troškove sanacije kompleksa manastira Morača bez obzira na njihov iznos.
- Nacrt koncesionog akta sadrži saglasnost za zaštitu spomenika kulture koju izdaje Ministarstvo kulture, sporta i medija, s tim da će se spisak relevantnih propisa dopuniti sa Zakonom o zaštiti kulturnih dobara.
- Koncesija se daje samo za korišćenje hidropotencijala, a ne i za zaštićene spomenike kulture u slivu Morače.

3. *Pitanja i sugestije dostavljene od NVO MANS:*

- Nacrt koncesionog akta ne sadrži ekonomske pokazatelje šta je državni interes projekta, ne pokazuje koliko će biti ulaganje države i prejudicira ishod rješenja sa javne rasprave o DPP i SEA;
- Nacrt koncesionog akta je na više mjesta u suprotnosti sa Zakonom o koncesijama (nije dat nacrt Ugovora o koncesiji i nije dat minimalni ili maksimalni rok trajanja koncesije);
- Nacrt koncesionog akta tretira dva tehnička rješenja, uz mogućnost alternativnog, što izaziva nedoumice;
- Najavljena je mogućnost da Ugovor sa koncesionarom bude potpisan prije nego bude završena javna rasprava o DPP i SEA.
- Nacrt koncesionog akta ne tretira pitanje odnosa koncesionog roka i vijeka trajanja elektrana.
- Nacrt koncesionog akta nije naveo mjere za zaštitu životne sredine i neobjavlivanjem svih dostupnih podataka o Projektu krši Aarhusku konvenciju.

Relevantni odgovori:

- Dati su rezultati ekonomske analize makroekonomskih efekata urađene od strane Ekspertske grupe; ulaganje države biće regulisano nakon usvajanja tehničkog rješenja u Ugovoru o koncesiji; usvojeno rješenje će biti sprovedeno kroz DPP i SEA.
- Nacrt ugovora o koncesiji prolazi kroz sljedeću proceduru: Nacrt ugovora o koncesiji se mijenja u skladu sa javnom raspravom; Nacrt ugovora o koncesiji usvaja Vlada u formi nacrta; Nacrt ugovora o koncesiji se dostavlja Kvalifikovanim ponuđačima i koriguje nakon konferencije sa Kvalifikovanim ponuđačima, i ostaje u formi nacrta; nakon izbora Najpovoljnijeg ponuđača, Nacrt ugovora o koncesiji se usaglašava tokom pregovora sa njim, i usaglašen se dostavlja Vladi ili Skupštini; nakon razmatranja i usvajanja od strane Vlade ili Skupštine, Nacrt postaje Ugovor o koncesiji (konačan dokument).
- Nacrt koncesionog akta će biti izmijenjen u pogledu minimalnog ili maksimalnog roka trajanja koncesije.
- Postojanje dva tehnička rješenja, uz mogućnost alternativnog u Nacrtu koncesionog akta je rezultat javne rasprave o SEA i DPP i činjenice da su ova rješenja obuhvaćena postojećim planskim dokumentima.
- Ugovor o koncesiji će stupiti na snagu tek nakon usvajanja DPP i SEA
- Pitanje odnosa koncesionog roka i vijeka trajanja elektrana nije predmet Nacrta koncesionog akta. Biće obrađeno u Ugovoru o koncesiji.
- Nacrt koncesionog akta je naveo mjere za zaštitu životne sredine i obavezu Koncesionara da uradi EIA koju treba da odobri Agencija za zaštitu životne sredine.

4. *Pitanja i sugestije dostavljene od NVO Zeleni Crne Gore:*

- Nijesu pripremljena alternativna rješenja sa adekvatnim analizama energetskih, ekonomskih i ekoloških efekata;
- Finansiranje ovakvog projekta država bi trebalo da finansira vlastitim sredstvima.

Relevantni odgovori:

- Alternativno tehničko rješenje pripremaju Kvalifikovani ponuđači, a usvojeno tehničko rješenje biće obrađeno u DPP i SEA.
- Crna Gora nema vlastitih sredstava za finansiranje ovog Projekta.

5. *Pitanja i sugestije dostavljene od Seizmološkog zavoda Crne Gore:*

- Tačku 14 Nacrta koncesionog akta treba dopuniti sa „Pravilnik o tehničkim normativima za izgradnju objekata visokogradnje u seizmičkim područjima“ (Službeni list SFRJ br. 31/81 sa izmjenama objavljenim u Službenom listu br. 49/82, br. 29/83, 21/88 i br. 52/90).

Relevantni odgovori:

- Prihvata se sugestija.

ZAKLJUČCI DO KOJIH SE DOŠLO NAKON JAVNE RASPRAVE - REZIME

Javna rasprava je pokazala dovoljan nivo zainteresovanosti stručne i zainteresovane javnosti, kao i odgovarajući nivo kvaliteta organizacije, tokom koje su obrađivači Nacrta koncesionog akta bili otvoreni za sve vrste komunikacije i razmjene informacija.

Tokom javne rasprave mogli su se čuti kako pozitivni tako i negativni komentari vezani za sadržaj Nacrta koncesionog akta.

Na osnovu razmotrenih pitanja, sugestija i komentara iznešenih i dostavljenih tokom trajanja javne rasprave, proizašli su sljedeći zaključci kojima se definiše da:

- minimalna godišnja proizvodnja električne energije bude 600 GWh;
- će se odrediti minimalni ili maksimalni rok trajanja koncesije;
- Nacrt ugovora o koncesiji bude objavljen nakon što ga Vlada usvoji u formi nacrta;
- se isprave podaci koji se tiču dužine magistralnih, regionalnih i lokalnih puteva u slivu Morače;
- da se u spisak relevantnih propisa unese Zakon o zaštiti kulturnih dobara i Pravilnik o tehničkim normativima za izgradnju objekata visokogradnje u seizmičkim područjima.

U cilju usvajanja Nacrta koncesionog akta, neophodno je da obrađivač razmotri sugestije i zaključke dobijene tokom javne rasprave radi izmjene i dopune Nacrta koncesionog akta.